

Rozloučení s bývalým členem redakční rady Živy Františkem Starým

V pátek 29. prosince 2017 zemřel ve věku 92 let PhMr. RNDr. František Starý, CSc. Byl jedním z „nejdéle sloužících“ členů redakční rady časopisu (od r. 1973) a této práci se poctivě oddával mimo jiné i z úcty k zakladateli Živy, protože Jan Evangelista Purkyně kromě své přebohaté vědecké činnosti konal také farmakologické experimenty. Košatá činnost F. Starého byla opakovaně zpřehledněna v textech k jeho životním jubileím (Živa 1986 1: 21; 1995, 4: 191; 2005, 4: XLVI; 2015, 4: LXX). Ve všech těchto připomínkách z pera různých autorů se zračí uznání za vědecké a organizační působení odborníka na léčivé rostliny a farmakologii v domácím i světovém měřítku. V roce, kdy jsem se narodil, začal už pracovat jako expert pro UNESCO (1952). Vnímám jeho stopu zasahující do

života někdejší mladé generace botaniků přinejmenším v tom, že jsme se na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy učili z dvoudílného botanického díla Vyšší rostliny od Františka A. Nováka (1972), na jejímž vydání se spoluautorsky podílel. Byl Novákovým žákem. V popularizační oblasti je za ním enormní množství stran v knižní podobě, zpravidla přeložených do řady jazyků, a kvalitních textů na půdorysu našeho časopisu má jak autorsky (např. seriál Ze světa léčivých rostlin v Živě 2000, 1–6 a 2001, 4), tak především jako recenzent za sebou nemálo. Když jsem byl po polovině 90. let zvolen předsedou redakční rady a bylo jasné, že změny v různých směrech bude muset časopis podstoupit, nebylo pochyb o tom, že z kmenové garnitury zůstane pan doktor jedním z pilířů. Na schůzky redakční rady docházel zjevně s potěšením, málokdy je vynechal, vše pečlivě sledoval se svým laskavým přístupem a osobitým glosátorským humorem. Za přínos pro Živu mu byla udělena Cena Antonína Friče za r. 2014 (Živa 2015, 3: 120–122). Měl vztah i k terénní botanice a jednou, když jsme se náhodně setkali ve vlaku z Prahy na Moravu, mě překvapil: při průjezdu údolím Tiché Orlice

1 Staré vyobrazení pokřínu lékařského (*Mandragora officinarum*). Z článku F. Starého Rostliny obsahující tropanové alkaloidy (Živa 2000, 4: 162–164)

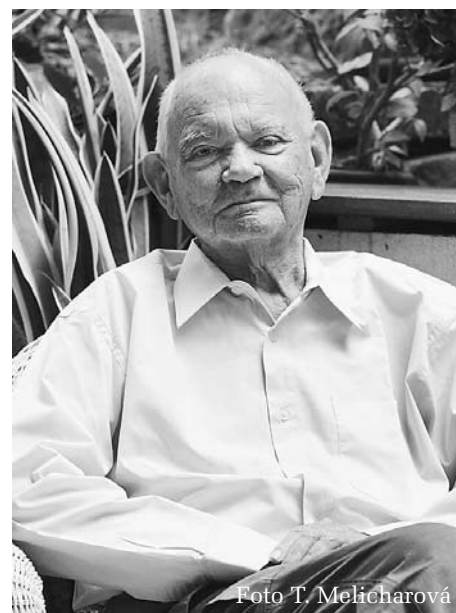

Foto T. Melicharová

mezi Chocní a Ústím nad Orlicí jsem se zmínil o svém někdejší (neúspěšném) úsilí ověřit tu údaj prof. Karla Domina o výskytu vzácné kapradiny jeleního jazyku na slánovcových stěnách poblíž obce Hrádek (Živa 1997, 3: 55–56), a František Starý hbitě zavzpomínal, jak tady s přítelem z oboru Janem Tomanem zamlada údolí prolézali – a ukázal na opačnou stranu údolí poblíž Bezpráví, kde údajně jelení jazyk viděli. Samozřejmě jsem přes ony partie později několikrát znovu procházel, ale kapradinu jsem nenašel – členitost terénu a dnes převážně zalesněné výchozy skal výskyt komplikují, ale ani ho nevyklučují.

S Františkem Starým z našeho týmu odešel rozvázný a moudrý člověk vnášející úsměv do společného činění, badatel „staré školy“ v tom nejlepší slova smyslu. Vzpomínáme s úctou.

Ilja Trebichavský

Biologická léčba – pro a proti

Před 16 lety (v říjnu 2002) se konal v hotelu Cala Moresca, obklopeném kvetoucími ibišky, na mysu Miseno u Neapole přednáškový kurz Slizniční imunita a zánět. Sešli se na něm imunologové s lékaři léčícími zánětlivé choroby a s farmaceuty propagujícími biologickou léčbu. Tehdy to byla ještě stále nová metoda, už se však vědělo, že jí lze příznivě zasáhnout do zánětu, který je příčinou většiny chronických onemocnění. Od svého počátku však vzbuzovala jak naděje, tak pochybnosti.

Jistá farmaceutická firma ukazovala na kurzu výhody biologické léčby Crohnovy choroby, těžkého zánětlivého onemocnění střeva, protilátkou proti cytokinu TNF alfa (viz Živa 2013, 3: 98–100). Přítomní gastroenterologové namítali, že léčba je neúnosně drahá a nepřináší u jejich pacientů po-

zitivní změnu. Přednášející tedy řekl, že v případě, kdy se po dvou týdnech neobjeví zlepšení, lze léčbu přerušit a využít lék pro jiného pacienta.

Ve stejné době se u nás vyjadřovali lékaři o léčbě protilátkami proti cytokinům – buněčným faktorům regulujícím zánět – vel-

mi skepticky vzhledem k jejím finančním nákladům. Od té doby vzrostly náklady na biologickou léčbu do astronomických rozměrů – v USA v současné době kolem 100 miliard dolarů ročně. U nás se rozšířila zejména v posledních pěti letech. Výdaje Všeobecné zdravotní pojišťovny na biologickou léčbu v r. 2005 činily 80 milionů korun, v r. 2009 už 906 milionů korun a v r. 2016 dosáhly 9,28 miliardy korun (viz www.vzp.cz). Během 10 let vzrostly náklady 100krát. Přitom podle nedávného zdravotnického průzkumu celá pětina lékařů netuší, co biologická léčba přesně je. Laická veřejnost se většinou mylně domnívá, že jde o léčbu přírodními látkami. O jakou léčbu, o níž v databázi lékařské literatury PubMed existuje již půl milionu vědeckých prací, tedy jde?

Biologická léčba (imunoterapie) je léčba látkami zvanými biologika, která využívají imunitní systém člověka k tlumení poškozuujícího zánětu. Slouží většinou jako terapie imunopatologických nebo nádorových onemocnění. Biologika jsou látky biologického původu (např. produkty klonovaných lidských bílých krvinek) – protilátky proti cytokinům nebo některé cytokiny (interferony alfa a beta), či látky zasahující do signalizace zánětu. Cytokiny jsou látky